

БОЛГАН В.С.

аспірант

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

БЕРЕЗЕНКО В.В.

доктор наук із соціальних комунікацій, професор,

завідувач кафедри соціальних комунікацій

та інформаційної діяльності

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

ВИКЛИКИ РЕГІОНАЛЬНИХ МЕДІА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ДОСВІД РЕДАКЦІЙ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Повномасштабне вторгнення Росії на територію України у 2022 році кардинально змінило умови функціонування українських медіа. Найбільше викликів постало перед регіональними редакціями, які залишились без фінансової підтримки, працювали в умовах небезпеки та часто – під обстрілами або в окупації.

На прикладі редакцій Півдня України (Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької областей та АР Крим) простежено основні труднощі, з якими зіткнулися локальні медіа: евакуація команд і релокація офісів; втрата або скорочення фінансування; фізична загроза життю журналістів; зниження довіри аудиторії через надлишок інформації та дезінформації; психологічне вигорання у малих редакціях.

Зазначимо, що точна кількість регіональних медіа невідома через об'єктивні причини. Зокрема, відсутність єдиної бази даних, добровільний характер реєстрації в попередніх законодавчих умовах, стрімкий розвиток цифрових платформ та постійна поява нових онлайн-ресурсів унеможливлювали формування повного й актуального реєстру. Це створювало складнощі як для дослідників медіасередовища, так і для органів регуляції інформаційного простору. Після ухвалення нового Закону України «Про медіа» (2022), який передбачив реєстрацію онлайн-видань [1], ситуація почала змінюватися, але досі залишається складною.

Станом на 01.09.2025 у Реєстрі суб'єктів у сфері медіа містяться відомості про 2990 суб'єктів у сфері медіа, які мають 6332 медіа. Для частини з них регіон не зазначено, але доволі точно можна визначити, скільки суб'єктів медіа зареєстровано в кожній області (враховуючи всі типи: друковані, теле- та радіомовлення, онлайн тощо): Одеська область –

356 (найбільша кількість серед регіонів), АР Крим – 269, Запорізька – 139, Миколаївська – 108, Херсонська – 105 [2]. Таким чином можемо робити попередній висновок, що повномасштабне вторгнення та окупація частини Півдня України не зупинила роботу медіа в цих регіонах (особливо показова ситуація в Криму).

Водночас дослідження «Під тиском війни: становище медіа в Україні», яке охоплює більш ніж два з половиною роки – з кінця лютого 2022 до липня 2024 року – і відображає становище медіа і журналістів у динаміці, показує, що станом на 24.02.2022 3,6% опитаних медійників (разом – 418 респондентів) жили в Херсонській області, 2,6% – в Миколаївській, 2,4% – в Одеській та 0,7% – в Запорізькій (Крим за методологією не включено) [3]. Ці цифри ймовірно не відображають розподіл загальної кількості медійників точно, але явно показові в оцінці активних журналістів.

Згідно з тим же дослідженням більшість опитаних, що ствердно відповіли на питання про евакуацію, повідомила про переїзд за межі країни (32 медіа або 40,5% від тих, хто переїхав) і у західні області (31 медіа або 39,2%). 18 медіа (22,8%) переїхали в межах своєї області. Найбільша кількість з Луганської, Донецької та Харківської областей (понад 11% опитаних кожна), однак велика кількість вказала місцем попередньої локації Південь: 10,1% – Запорізька, 7,6% – Херсонська та 5,1% – Миколаївська. Автори водночас зазначили, що в прифронтових і тимчасово окупованих областях станом на початок великої війни працювала неоднакова кількість медіа, тож ця пропорція не відображає впливу евакуації окремих медіа на локальний медіапростір.

Згідно з аналізом, проведеним за допомогою інструменту YouControl.Market, медіа, які перебувають у стані припинення, мають відкриті справи про банкрутство або нульову виручку, станом на 1 жовтня 2024 року розподілилися наступним чином: Одеська область – 20 (більше лише в Києві, 66), Запорізька – 10, Херсонська – 6, Миколаївська – 2. Однак вказана раніше відсутність реєстрації онлайн-медіа може означати насправді набагато більшу кількість медіа, що закрилися або можуть закритися.

Наступним викликом є фізична безпека журналістів. Станом на 3 жовтня 2025 року від початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України окупанти вбили щонайменше 131 медійника [4]. В списку Національної спілки журналістів України зазначені 3 представники Одещини, по 2 – з Миколаївщини, Херсонщини та Запоріжжя. Крім того, щонайменше 7 журналістів загинули на території саме південних областей.

Значимо, що більшість загиблих були військовослужбовцями, проте частина загинула саме при виконанні журналістських обов'язків. Так, фрілансер Богдан Бітік загинув 26 квітня 2023 року від російської кулі біля Антонівського мосту в Херсоні, допомагаючи в роботі італійському журналістові Коррадо Зуніно. Ще один журналіст, Ділербек Шакіров, розстріляний з автоматичної зброї 26 лютого в Зеленівці Херсонської області.

Значимо, що ще у серпні 2022 року зростання небезпек під час роботи журналістом зазначили 34% опитуваних Інститутом масової інформації [5]. Можемо припустити, що за наступні роки ситуація якщо і змінилася, то не кардинально.

Ситуацію з вигоранням та ментальним здоров'ям журналістів ще доведеться вивчати пізніше. Однак уже зараз ми можемо говорити про конкретні виклики. Так, редакторка локального видання «Біляївка.City» з Одещини Галина Халимоник ще у 2024 році крім технічних та фінансових викликів говорила про людські: «Це неочевидні втрати війни, але є дні, коли три-чотири новини на сайті – це некрологи». Вона також відзначає втому й вигорання в команді, адже співробітники змушені поєднувати кілька ролей, щоб забезпечити функціонування медіа [6]. Дослідження Львівського медіафоруму [7] також показують, що більшість редакцій регіональних медіа мають редакції до 10 людей, тому ситуація з необхідністю такого поєднання може бути системною.

Якщо говорити про динаміку споживання регіональних медіа, то вона з 2022 року має швидше позитивний характер для регіональних медіа. Так, якщо у 2015-2021 роках регіональні онлайн-медіа споживали 27-42% опитаних, то у 2022 році аудиторія зросла до 55%, з незначним зниженням в наступні роки. Водночас рівень довіри до регіональних медіа залишається вкрай низьким, хоча і має певну позитивну динаміку. Так, друкованим регіональним медіа у 2022 році довіряли лише 16% опитаних на замовлення Львівського медіафоруму (в наступні роки ця цифра зросла, але лише до 28%) [7]. Якщо порівняти ці цифри з іншими джерелами інформації, то порівняння не на користь медіа, особливо регіональних.

Пори всі ці виклики локальні медіа змогли стати платформами для координації волонтерських ініціатив, фіксації воєнних злочинів і підсилення голосу громад у кризових умовах. Деякі редакції налагодили співпрацю з міжнародними фондами, запустили краудфандинг або трансформували формат подачі новин (новини у форматі коротких відео, розсилок у месенджерах тощо).

Таким чином, регіональні медіа демонструють стійкість та здатність до адаптації, однак потребують системної підтримки, зокрема в частині безпеки, ментального здоров'я команд та фінансової сталості.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про медіа» № 2849-IX від 13.12.2022. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення: 30.09.2025).
2. Державний реєстр суб'єктів інформаційної діяльності у сфері телебачення і радіомовлення. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/derzhavnyj-reyestr-sub-yektiv-informatsijnoi-diyalnosti-u-sferi-telebachennya-i-radiomovlennya/> (дата звернення: 30.09.2025).
3. Становище українських медіа в умовах повномасштабної війни: результати Дослідження. *Lviv Media Forum*. URL: <https://lvivmediaforum.com/page/stanovyshche-ukrainskykh-media-v-umovakh-povnomasshtabnoi-viiny-rezultaty-doslidzhennia> (дата звернення: 30.09.2025).
4. Список журналістів, які загинули від початку повномасштабної російської агресії. *НСЖУ*. URL: <https://nsju.org/novini/arman-soldin-stav-14-ym-mediapraczivnykom-shho-zagynuv-pry-vykonanni-profesijnyh-obovyazkiv/> (дата звернення: 30.09.2025).
5. Найбільшими викликами журналісти вважають небезпеку на роботі й звуження тем. *Chytomo*. URL: <https://chytomo.com/najbilshymy-vyklykamy-zhumalisty-vvazhaiut-nebezpeku-na-roboti-j-zvuzhennia-tem-imi/> (дата звернення: 30.09.2025).
6. Фінанси, вигорання та нові формати: з чим медіа входять у 2025 рік. *Інститут масової інформації*. URL: <https://imi.org.ua/blogs/finansy-vygorannya-ta-novi-formaty-z-chym-media-vhodyat-u-2025-rik-i65626> (дата звернення: 30.09.2025).
7. Сегменти медіааудиторії в Україні. *Lviv Media Forum*. URL: <https://lvivmediaforum.com/page/media-audience-segments-in-ukraine-ua> (дата звернення: 30.09.2025).